

Т. Б. Лукінова

Булаховський Леонід Арсенійович

БУЛАХОВСЬКИЙ Леонід Арсенійович (02(14). 04. 1888, Харків – 04. 04. 1961, Київ) – мовознавець-славіст. Батько [Ю. Булаховської](#). Доктор філологічних наук (1936), професор (1936), академік АН УРСР (1939), член-кореспондент АН СРСР (1946). Заслужений діяч науки УРСР (1941). Закін. Харків. університет (1910), де і працював (до 1914) викл. каф. слов'ян. філології. 1916 склав магістер. екзамен при Петроград. університеті (до складу комісії входили *О. Шахматов*, [П. Лавров](#)) і отримав посаду приват-доцент кафедри слов'ян. філології Харків. університету, читав лекції на Харків. вищих жініч. курсах; 1917–21 – екстраординар. проф. Пермського університету (РФ); 1921–41 – проф. Харків. університету, працював у навч. закладах, що виникли після його реорганізації; водночас від 1930 – керівник секції Харків. філії Інституту мовознавства при ВУАН; від 1936 – старший науковий співробітник Інституту мовознавства АН УРСР (Київ). Під час евакуації до Уфи (1942–44) був заст. дир. Інституту мови і літ-ри АН УРСР. 1943 тимчасово викладав лінгвіст. дисципліни у Моск. університеті. 1944–61 – директор Інституту мовознавства АН УРСР, водночас – професор (1944–46), завідувач кафедри української мови (1946–47), засн. і завідувач кафедри слов'ян. філології (1947–60) Київ. університету; зав. об'єднаного відділу рос. мови, слов'ян. мов і заг. мовознавства Інституту мовознавства АН УРСР (1952–56); чл. Президії АН УРСР (1952–56). У 1957–61 очолював Укр. комітет славістів. Наукові дослідження у галузі заг., порівнял.-істор., слов'ян., укр. і рос. мовознавства, методики викладання мови. Б. – представник молодого граматич. напрямку. Відновив найдавнішу слов'ян. акцентологічну систему, вперше запровадив укр. наголос у порівнял. граматику, описавши його історично, компаративно і нормативно: «Порівняльно-історичні уваги до українського наголосу» (публікувалися окремими статтями 1928–37), «З історичних коментаріїв до українського

наголосу» («Наук. зап. Львів. пед. інституту», 1946, т. 1, вип. 1), «Порівняльно-історичні коментарії до українського наголосу» («Наук. зап. Київ. університету», т. 1, вип. 9, «Філол. зб.», 1952, № 4) та ін. Серед праць Б. із заг. мовознавства виокремлюються кн. «Введение в языкознание» (ч. 2, Москва, 1953; 2-е вид. – Москва, 1954) та «Нариси з загального мовознавства» (К., 1955). У першій розглянув питання семасіології, лексикології, лексикографії і етимології (вийшла в перекладі грузин., польс., болгар., китай. мовами). У другій Б. значно розширив висвітлювану проблематику і поряд із зазначеними виклав питання фонетики і фонології. Для вирішення теор. проблем мовознавства найбільше значення мають його праці «Виникнення і розвиток літературних мов» (публікувалася окремими статтями 1941–46) і «Русский литературный язык первой половины XIX века» (т. 1, К., 1941, 2-е вид. – К., 1957; т. 2, К., 1948, 2-е вид. – Москва, 1954), які разом із працями В. Виноградова, В. Жирмунського, Л. Якубинського сприяли становленню історії літ. мов як окремої наук. та навч. дисципліни. В галузі україністики найважливішими є монографія «Питання походження української мови» (К., 1956) та дослідж. «З історичних коментаріїв до літературної української мови» (публікувалися окремими статтями в 1940-х рр.). У згаданій монографії Б. розглядав походження сучас. укр. літ. мови, літ. мову Зх. України, укр. мову в докум. писемності від 14 ст., південнорус. лексику в пам'ятках, мову давнього Києва і Київщини, укр. мову і її істор. взаємини з ін. сх.-слов'ян. мовами, важливі особливості української мови тощо. Детально охарактеризував стару і нову укр. літ. мову, вказуючи на її тісний зв'язок з давньоруською. Підтримав гіпотезу про полтавсько-київську діалектну основу норм нової укр. літ. мови. Як русист Б. відомий працями «Курс русского литературного языка» (Х., 1935; 5-е вид. – т. 1, К., 1952; т. 2, К., 1953) та «Исторический комментарий к русскому литературному языку» (Х.; К., 1936; 5-е вид. – К., 1958). Серед дослідж. Б., присвячених зх.- і пд.-слов'ян. мовам, переважають порівнял.-істор., зокрема акцентологічні: «Акцентологический комментарий к польскому языку» (К., 1950), «Акцентологический комментарий к чешскому языку» (вып. 1, К., 1953; вып. 2–3, К., 1956), «Болгарский язык как источник для реконструкции древнейшей славянской акцентологической системы» (Москва, 1958) та ін. Б. зберіг і розвинув традиції дореволюц. мовознавства харків. лінгвіст. школи, утвердив укр. школу славістики. У 20-і рр. Б., одночасно з роботою в Університеті, викладав на робітфаці Харків. технол. інституту, різноманіт. курсах, навчаючи грамоти селян, робітників, солдатів. Був ред. низки підручників, навч. посібників та словників для ВНЗів та серед. шкіл: «Основи мовознавства» (Х., 1928–29; 2-е вид. – Х., 1931–32), «Загальний курс української мови: Лекції» (Х., 1929–30), «Курс української мови для службовців: Лекції» (Х., 1930), «Учебник русского языка для школы с украинским языком преподавания: 5, 6, 7 годы обучения» (Х., 1930; 2-е вид. – Х., 1931), «Русско-украинский словарь» (Москва, 1948; 5 перевидань), «Слов'янське мовознавство: 36. ст.» (т. 1–4, К., 1958–62, співред.) та ін.; відп. ред. 1-го вид. «Українського правопису» (1945), який витримав декілька перевидань з певними доповненнями і змінами. Автор низки рецензій та відгуків на праці відомих вчених та викладачів-методистів.

Найважливіші праці Б. вміщені у п'ятитомнику «Вибрані праці» (К., 1975–83). Ім'ям Б. 1965 названо вулицю у Києві, а 1971 на фасаді будинку на вул. М. Коцюбинського, № 9, де 1944–61 він жив, встановлено бронзову мемор. дошку з барельєф. портретом Б. (скульптор Ю. Скобликова).

Рекомендована література

1. Борковский В. И. Семидесятилетие Л. А. Булаховского // ВЯ. 1958. № 2;
2. Білодід І. К. Леонід Арсенійович Булаховський. К., 1968;
3. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды: Биобиблиогр. слов. Т. 2. Минск, 1978;
4. Лукінова Т. Лінгвістична спадщина Л. А. Булаховського і радянська славістика. К., 1978;
5. Л. А. Булаховский и современное языкознание: К 100-летию со дня рожд.: Сб. науч. тр. К., 1987;
6. Лукінова Т. Булаховський: Педагог і вчений // Славістичні наук.-освітні центри в Україні: Вчора–сьогодні–завтра. К., 1995.

Бібліографічний опис:

Булаховський Леонід Арсенійович / Т. Б. Лукінова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-37866>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).